ΘΩΜΑΣ Β. ΖΙΩΓΑΣ
Πολιτικός Μηχανικός
(Μαστοροχωρίτης)

ΚΟΥΔΑΡΙΤΙΚΑ

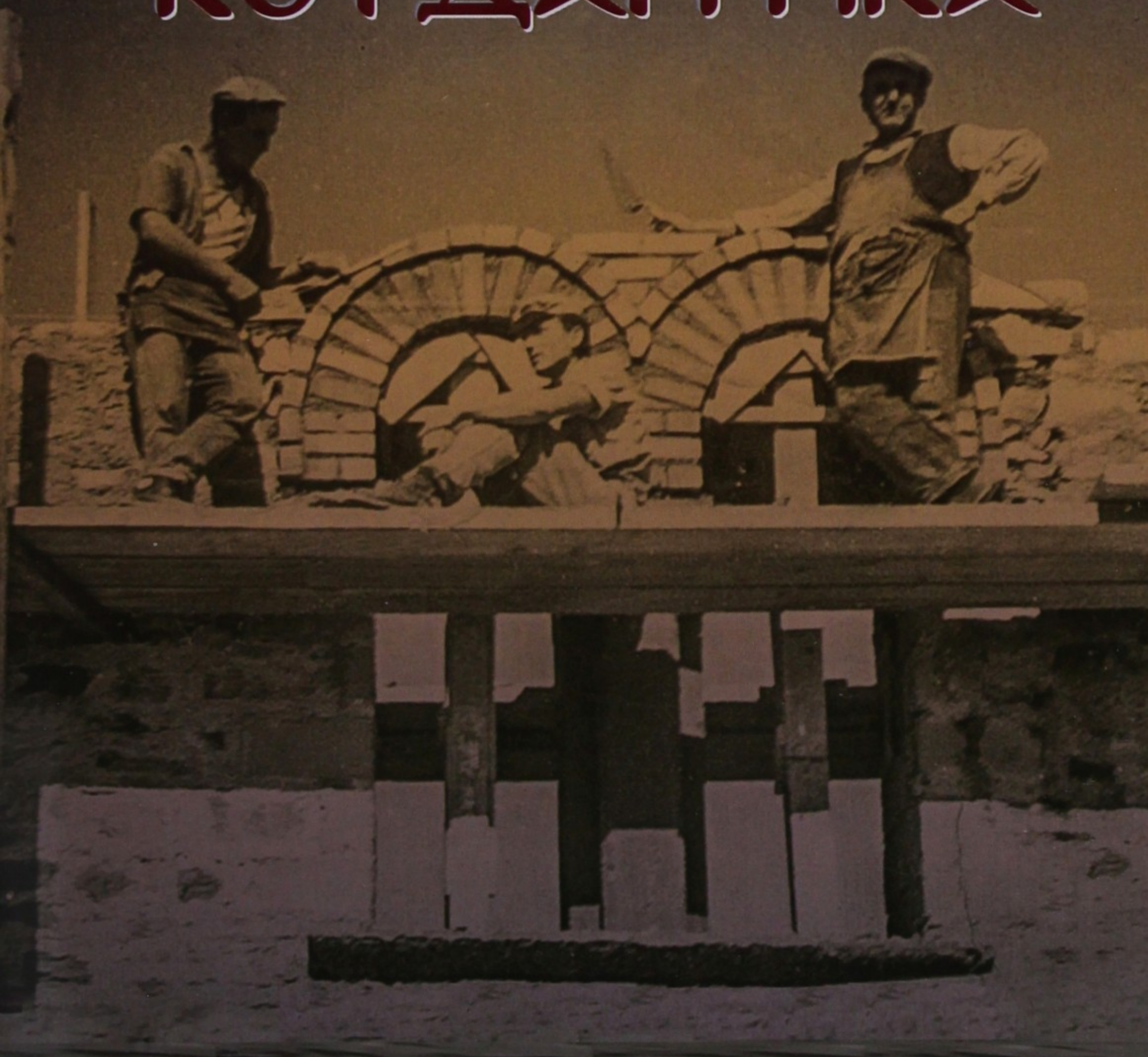

Γλωσσάρι της συντεχνιακής γλώσσας που μιλούν οι Ηπειρώτες λιθοδόμοι κτίστες από τα Μαστοροχώρια της επαρχία Κόνιτσας, και άλλα συναφή θέματα

Καταγραφή - Ερμηνεία - Ετυμολογία - Σχόλια

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Η ιστορική, πολιτιστική και κοινωνική μελέτη «ΚΟΥΔΑΡΙΤΙΚΑ», είναι προϊόν πολυετούς έρευνας. Περιέχει το γλωσσάρι της συντεχνιακής γλώσσας η οποία ονομάζεται «κουδαρίτικα» και το λεξικό της «τεχνικής ορολογίας» το οποίο χρησιμοποιούν οι Ηπειρώτες λιθοδόμοι, κτίστες, από τα Μαστοροχώρια επαρχίας Κόνιτσας, με καταγραφή, ερμηνεία και ετυμολογία των λημμάτων.

Κριτικά, καταγράφεται και το ιστορικό της γένεσης των «κουδαρίτικων». Γίνεται επίσης αναλυτική αναφορά στη γνωστική ικανότητά τους για χάραξη γεωμετρικών σχημάτων στις κατασκευές.

Πρόκειται για πόνημα που αποσκοπεί στο να βγάλει από την πολύχρονη αφάνεια τα ιστορικά, κοινωνικά και πολιτισμικά στοιχεία των Μαστοροχωρίων και των επιχωρίων «κουδαραίων» , προσφέροντας αυτογνωσία στους ίδιους και πλείστα όσα στοιχεία στην ιστορική και πολιτισμική κιβωτό της Ελλάδας. Οι περιεχόμενες φωτογραφίες κάποιων εκ των έργων τους αποκαλύπτουν την τεχνική αξιοσύνη τους, που τους έκανε περιζήτητους παντού.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 6337 9
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 27-8-26
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 4883 21ο

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΘΩΜΑΣ Β. ΖΙΩΓΑΣ
Πολιτικός Μηχανικός

ΚΟΥΔΑΡΙΤΙΚΑ

Γλωσσάρι της συντεχνιακής γλώσσας που μιλούν οι Ηπειρώτες λιθοδόμοι χτίστες από τα Μαστοροχώρια της επαρχία Κόνιτσας, και άλλα συναφή θέματα

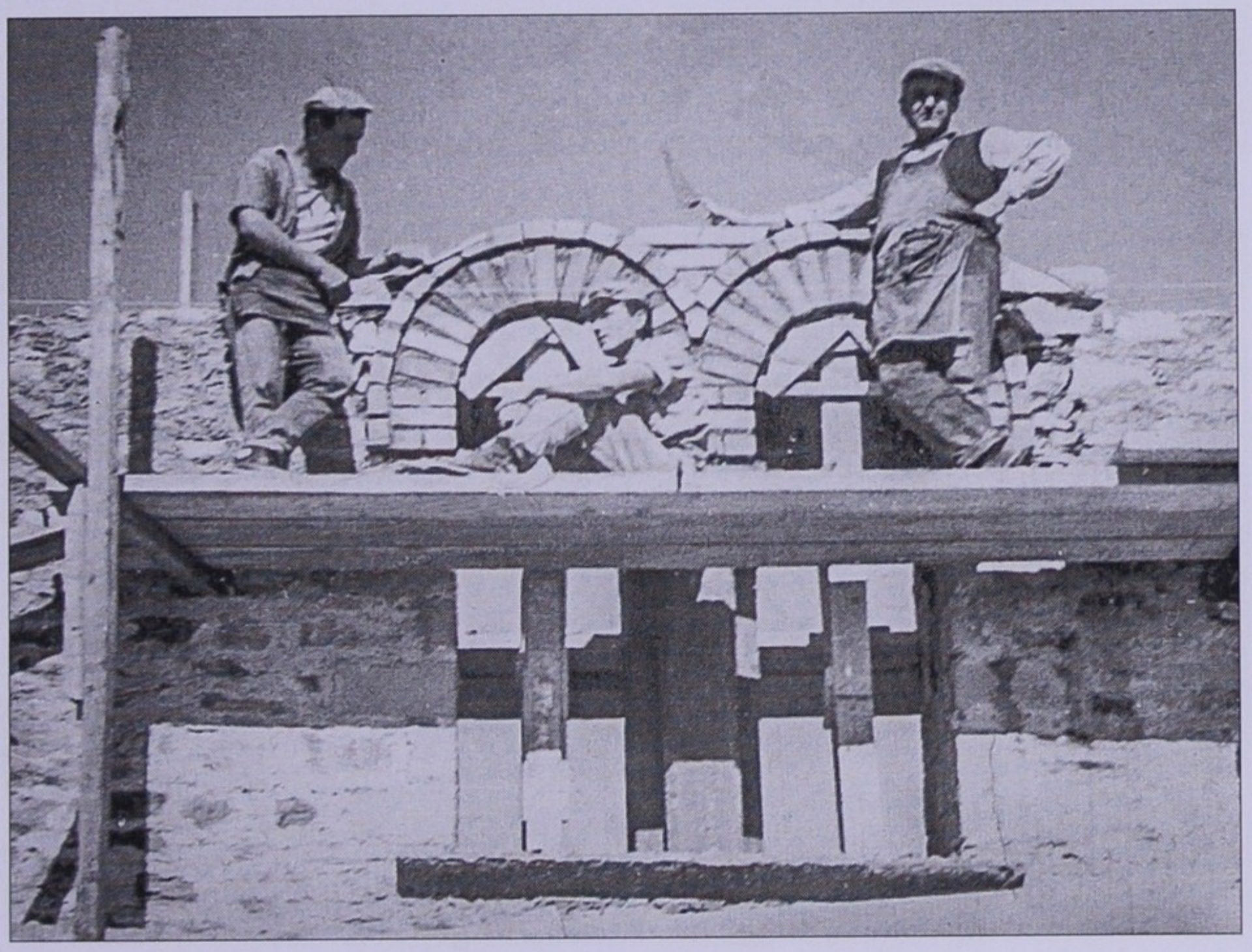

Καταγραφή - Ερμηνεία - Ετυμολογία - Σχόλια

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Συγγραφέας : Θωμάς Β. Ζιώγας (Μαστοροχωρίτης)
Email: thovaziogas@gmail.com
Τίτλος: ΚΟΥΔΑΡΙΤΙΚΑ. Γλωσσάρι της συντεχνιακής γλώσσας που μιλούν οι Ηπειρώτες λιθοδόμοι κτίστες από τα Μαστοροχώρια της επαρχίας Κόνιτσας, και άλλα συναφή θέματα.

Υπότιτλος: Καταγραφή - Ερμηνεία - Ετυμολογία - Σχόλια. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ISBN: 978-618-5741-56-3
Επιμελητής: Χαράλαμπος Ν. Παπαλουκάς

Μακέτα εξωφύλλου, ψηφιακή σύνθεση : Θωμάς Β. Ζιώγας

Φωτογραφία εξωφύλλων: Α) *Ανέγερση ναού σε χωριό της Φλώρινας,* ***1963/4****. Κτίστες από τη Δροσοπηγή Κόνιτσας επί τω έργω. Από αριστερά· 1ος Θωμάς Χαρ. Σίμος, 2ος καθιστός Αντώνης Γ. Σιούτης, 3ος Βασίλης Ζιώγας του Θωμά, πατέρας του συγγραφέα.* **Β)** *Ο εύδμητος ναός της Αγίας Παρασκευής στη Δροσοπηγή. Χτίστηκε το* ***1930/5*** *από Δροσοπηγιώτες μαστόρους στη θέση παλιότερου (1763;;) ναού.. (Φωτ. Αρχείο: Θωμάς Β. Ζιώγας).*
Ευχαριστώ: Α) *Εγκαρδίως τον εμβριθή ερευνητή και ακάματο συγγραφέα Χαράλαμπο Ν. Παπαλουκά, από το Κυριάκι Βοιωτίας, για την πρόθυμη και πολύτιμη βοήθεια στην τυπογραφική σύνθεση του βιβλίου, ευχόμενος ολόψυχα «έρρωσο ὦ τάν!».* **Β)** *Την Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας Αναρρίχησης (Ε.Ο.Ο.Α.).*

Copyright: **2025.** Επιτρέπεται αντιγραφή κειμένου του έργου για μη εμπορικούς σκοπούς κατόπιν εγγράφου αδείας του συγγραφέα, με αναφορά των πηγών.

Εκδότης: PROFORMA Εκδόσεις. Βασίλης Βασιλείου και Σια. Σωκράτους 23, Αθήνα 10552. tel. 210-5240732, 210-5240728. Fax 210-5224556. Email: sales@proforma.com.gr

Εκτύπωση-Βιβλιοδεσία: PROFORMA Ψηφιακές Εκτυπώσεις (Βασιλείου Χρυσάνθη Γ.). Γραφικές Τέχνες, Σωκράτους 23, Αθήνα 10552. tel. 210-5240732, 210-5240728. Fax 210-5224556. Email: memfisae@otenet.gr.

Αφιέρωση

Στον πρωτοτεχνίτη πατέρα μου Βασίλη και την καλοκάγαθη μητέρα μου Γιαννούλα, αμφοτέρους εκ Δροσοπηγής του Δήμου Κόνιτσας, σεβασμού, τιμής, μνήμης και χρέους ένεκεν.

Οι γονείς μου **Βασίλης** (1910-1993) και **Γιαννούλα** (1918-2015)

Ο Θωμάς Β. Ζιώγας, στο μέσον της πρώτης σειράς με την μητέρα του Γιαννούλα και ξαδελφάκια. Ρουμανία, Sinaia, 1950.

Φωτ. Αρχείο:
Θωμά Β. Ζιώγα

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ

Φύσις κρύπτεσθαι φιλεῖ· κακοὶ μάρτυρες
ἀνθρώποισιν ὀφθαλμοὶ καὶ ὦτα βαρβάρους
ψυχὰς ἐχόντων.

Ηράκλειτος
Φυσικός φιλόσοφος

Απόδοση: Η φύση (η αληθινή δομή των πραγμάτων) συνηθίζει να κρύβεται· στους ανθρώπους, κακοί μάρτυρες (των κρυμμένων) είναι οι αισθήσεις (οφθαλμοί και αφτιά) εκείνων που έχουν άξεστο πνεύμα (ψυχή).

Κάντσικο 1928

Η οικογένεια του παππού μου Θωμά Ι. Ζιώγα (γεν. 1878) όταν πάντρεψε την πρωτοκόρη Βάια. Από αριστερά: Ορθιοι• 1ος και 2η ο γαμπρός Νικ. Κοτολούλης και η νιόνυφη Βάια στολισμένη, 3ος ο Δημήτρης, 4ος ο Γιώργος, 5η η Ανθία, 6ος ο Βασίλης. Καθιστοί: 1ος ο προπάππος Ιωάννης κρατάει τον εγγονό του Σπύρο, 2η η προγιαγιά Κυράτσω, 3η η Όλγα, 4ος ο παππούς Θωμάς κρατάει το στερνοπαίδι του Κώστα, 5η η γιαγιά Θεοδώρα. Όλοι οι άντρες λιθοδόμοι χτίστες.

Μικρό Βιογραφικό

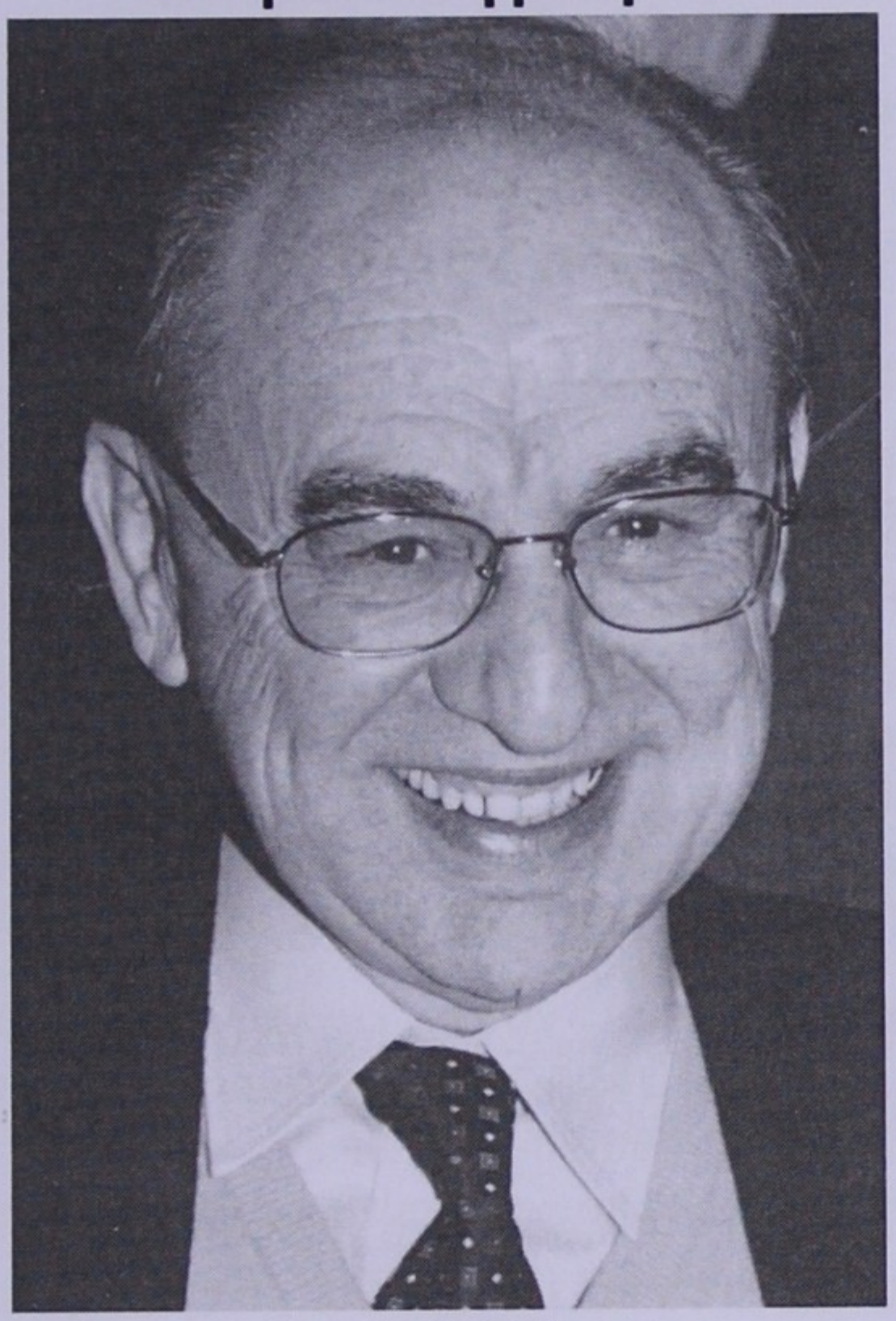

Θωμάς Β. Ζιώγας

Ο Θωμάς Β. Ζιώγας γεννήθηκε το 1942 στο Ηπειρώτικο μαστοροχώρι Δροσοπηγή (πρώην Κάντσικο) της Κόνιτσας. Νήπιο βρέθηκε, λόγω του επάρατου εμφυλίου, στη Ρουμανία, όπου και πήγε στο Δημοτικό Σχολείο.

Φοίτησε αρχικά στο «Γυμνάσιον εν Κονίτση» και κατόπιν στο Γυμνάσιο της Ζωσιμαίας Σχολής Ιωαννίνων (πρακτικό) απ' όπου πήρε απολυτήριο το 1961. Είναι διπλωματούχος Πολιτικός Μηχανικός (1967) της Πολυτεχνικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Επαγγελματικά, ασχολήθηκε κυρίως με δημόσια έργα, αλλά και με ιδιωτικές μελέτες/κατασκευές. Από το 2006 και εξής είναι συνταξιούχος.

Διετέλεσε συχνά πρόεδρος της Αδελφότητας Δροσοπηγιωτών και, επί πολλά έτη, μέλος του Δ.Σ. της Ομοσπονδίας Αδελφοτήτων

Κόνιτσας, της οποίας ήταν εισηγητής/μελετητής σε αναπτυξιακά συνέδριά της.

Ερασιτεχνικά και κατά καιρούς, τον απασχόλησαν και ερεύνησε τοπικά θέματα των Μαστοροχωρίων της Κόνιτσας (αναπτυξιακά, ιστορικά, τοπωνυμικά, γλωσσολογικά, τεχνικά, κ.λπ.). Τακτικά αρθρογραφεί γι' αυτά στα περιοδικά "Κόνιτσα", "Καντσιώτικα" και σε άλλα έντυπα.

Τον Ιανουάριο του 2011, κυκλοφόρησε το βιβλίο "ΚΟΥΔΑΡΙΤΙΚΑ", 1η έκδοση, Αθήνα 2010, το οποίο περιέχει τη συντεχνιακή γλώσσα/κώδικα που μιλούν οι πετράδες κτίστες των Μαστοροχωρίων της Κόνιτσας, και άλλα συναφή θέματα. ISBN: 978-960-93-2457-1.

Τον Απρίλιο του 2011, εκδόθηκε το βιβλίο "ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΤΙΚΑ", 1η έκδοση, Αθήνα 2011, στο οποίο περιέχονται και ερευνώνται οι ιδαίτερες λέξεις της ομιλούμενης κοινής ελληνικής στα παραπάνω Μαστοροχώρια. ISBN: 978-960-93-2691-9.

Τον Φεβρουάριο του 2013, κυκλοφόρησε το βιβλίο του "ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΟΙΚΩΝΥΜΙΑ των Μαστοροχωρίων της Κόνιτσας", Αθήνα 2013. ISBN: 978-960-93-4543-9.

Τον Μάιο του 2017, εκδόθηκε το βιβλίο του, "ΤΑ ΘΟΛΟΓΥΡΙΣΤΑ ΠΕΤΡΟΓΕΦΥΡΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ", ως καταγραφή και μελέτη όσων στοιχείων διασώζονται ακόμη και έχουν σχέση με την επαρχία Κόνιτσας. ISBN: 978-618-83153-0-3.

Τον Ιούλιο του 2025, εκδόθηκε το βιβλίο "ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΤΙΚΑ", τόμ. Α΄+ Β΄, Αθήνα 2025, που είναι μια επαυξημένη και βελτιωμένη επανέκδοση του ομότιτλου βιβλίου του 2011, με πολλά πρόσθετα λήμματα που βρέθηκαν μετά ταύτα.| ISBN(set): 978-618-5741-45-7.

Συνέργησε μεγάλως στη συγγραφή του βιβλίου "ΚΑΝΤΣΙΚΟ - ΔΡΟΣΟΠΗΓΗ, συγγραφή για ένα μαστοροχώρι της Ηπείρου", των Θωμά Β. Ζιώγα - Χρήστου Β. Τσιγκούλη - Γιώργου Ι. Βελλά, Αθήνα 2025, Εκδόσεις Proforma. ISBN: 978-618-5741-51-8.

Το παρόν βιβλίο "ΚΟΥΔΑΡΙΤΙΚΑ", Αθήνα 2025, είναι μια νέα έκδοση του ομότιτλου βιβλίου του 2010, επαυξημένη με πλείστα νέα λήμματα και στοιχεία που βρέθηκαν εκ των υστέρων.

Σημείωμα επιμελητή

Η γλώσσα, χωρίς καμία αναμφιβολία, είναι το πιο βασικό και λειτουργικό μέσο επικοινωνίας των ανθρώπων σε όλους τους τομείς της ζωής. Χωρίς τη γλώσσα, με την έννοια της επικοινωνίας, δεν υπάρχει κοινωνική ζωή για την ανθρωπότητα. Η σκέψη και η ομιλία μας κάνουν να ξεχωρίζουμε από όλα τα άλλα όντα στον κόσμο που μας περιβάλλει.

Αυτή είναι η πιο σημαντική διαδικασία που μας συνοδεύει σε όλα τα στάδια της ζωής, ένα εργαλείο που μαθαίνουμε στην πρώιμη παιδική μας ηλικία και το χρησιμοποιούμε μέχρι τις τελευταίες στιγμές της ζωής μας.

Με τη διαδικασία της σκέψης, βρισκόμαστε σε μια σιωπηλή επικοινωνία μέσα μας, μια επικοινωνία που χωρίς γλώσσα, γραπτή ή προφορική, παραμένει κλειστή μέσα στο μυαλό μας, ενώ μέσω της γλώσσας, είτε προφορικώς είτε γραπτώς, βγάζουμε τις εσωτερικές μας σκέψεις έξω και επικοινωνούμε με άλλους συνανθρώπους.

Ακόμα και η εσωτερική σκέψη του μυαλού μας βασίζεται σε μια συγκεκριμένη γλώσσα, επειδή η σκέψη χωρίς γλώσσα είναι χαοτική. Χωρίς να ονομάζουμε τα υποκείμενα, τα αντικείμενα και τις διαδικασίες στον κόσμο γύρω μας, δεν είμαστε σε θέση να αρθρώσουμε σκέψεις.

Αναμφίβολα, με τις κοινωνικές, ζωτικές, οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις, αναπτύσσεται και η γλώσσα, όχι βεβαίως πάντοτε προς την θετική κατεύθυνση αλλά συνήθως αρνητικά.

Με βέβαιο δεδομένο ότι η γλώσσα παίζει σημαντικό ρόλο στον κόσμο γύρω μας, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι σε διαφορετικούς τομείς της ζωής περιέχει και διαφορετικές λέξεις ή όρους, ανάλογα με τον τομέα χρήσης. Έτσι, πλέον της καθομιλουμένης ή κοινής, προέκυψε η επιστημονική, η λογοτεχνική, η επαγγελματική και η εργασιακή ή συντεχνιακή γλώσσα.

Στην καθημερινή επικοινωνία, χρησιμοποιούμε ως γλώσσα την **καθομιλουμένη**, η οποία διαμορφώθηκε εξελικτικά μέσα σε έναν συγκεκριμένο κύκλο, έτσι ώστε να εξυπηρετεί την καθημερινή ζωή και την επαφή μας μέσα στην κοινότητα, όπως π.χ. μέσα στην οικογένεια, την κοινωνία, στο δρόμο, στην αγορά, κ.λπ. Είναι γενικά ο κοινός τρόπος επικοινωνίας των ανθρώπων ενός λαού και αφορά κυρίως τον προφορικό λόγο.

Η **επιστημονική** και η **λογοτεχνική** γλώσσα, σε αντίθεση με την καθομιλουμένη, είναι μια επισημότερη γλώσσα, η οποία υπερβαίνει την κοινή/καθομιλουμένη και έχει αυστηρούς γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες. Είναι τυποποιημένη και χρησιμοποιείται σε πνευματικούς και θεσμικούς κύκλους, όπου η επικοινωνία είναι πιο επίσημη και ακριβής. Σε πνευματικά κείμενα, από οποιοδήποτε επιστημονικό, λογοτεχνικό και θεσμικό πεδίο, χρησιμοποιείται τυποποιημένη γλώσσα, με γραμματικούς κανόνες, όπου, εκτός από το περιεχόμενο μιας τέτοιας γραφής, η μορφή της είναι επίσης σημαντική.

Πέραν από την κοινή/καθομιλουμένη, την επιστημονική και την λογοτεχνική γλώσσα, υπάρχουν και άλλες μικρότερης εμβέλειας γλώσσες επικοινωνίας, οι **επαγγελματικές** λεγόμενες. Αυτοί οι τύποι γλωσσικής επικοινωνίας είναι πιο στενοί και χρηστικοί μόνο σε ομάδες ανθρώπων που μιλούν και καταλαβαίνουν ο ένας τον άλλον σε αυτή τη γλώσσα. Πρόκειται για άτομα του ίδιου επαγγέλματος, τα οποία, μέσα στο επάγγελμα που ασκούν, έχουν ειδικές ονομασίες και ορολογίες για διάφορα αντικείμενα ή διαδικασίες που συμβαίνουν σε αυτό. Τέτοια εδραιωμένα επαγγέλματα είναι τα **επιστημονικά**, π.χ. των **μηχανικών** για τη συνεννοήση στον τεχνικοεπιστημονικό τομέα, των **ιατρών** για την επιστημονική επικοινωνία στην ιατρική, των **δικηγόρων** για την επικοινωνία στη νομική γλώσσα, κ.λπ.. Το αυτό συμβαίνει και με τα χειροτεχνικά επαγγέλματα, στα οποία, σε αντίθεση με με τα επιστημονικά, η **συντεχνιακή** επαγγελματική τους γλώσσα διαμορφώνεται κατά τη χρήση και εξέλιξη της ασκούμενης τέχνης, π.χ. σαμαράδες, πεταλωτές, σιδεράδες, υποδηματοποιοί, ράφτες, κ.λπ., σε

συνάρτηση, βέβαια, με την ιστορική περίοδο που καθιερώθηκαν οι ειδικές λέξεις, πολλές από τις οποίες φαίνονται ως ιδιωματικές και άγνωστης ετυμολογίας

Μια τέτοια **συντεχνιακή** γλώσσα είναι και τα **κουδαρίτικα**. Τη μιλούσαν και εξακολουθούν ακόμη να τη μιλούν οι Ηπειρώτες λιθοδόμοι κτίστες από τα Μαστοροχώρια της επαρχίας Κόνιτσας, που ονομάζονται στη γλώσσα τους **Κουδαραίοι**.

Μέσα από την γλώσσα αυτή των Κουδαραίων αναφαίνεται η τοπική ιστορία, είτε η ιστορία μιάς ευρύτερης περιοχής, η οποία όμως αναπόφευκτα, μέσω της μετανάστευσης για εργασία, μεταλαμπαδεύτηκε και σε άλλους τόπους. Αυτό το αποτέλεσμα της «μετανάστευσης» της ιδιωματικής γλώσσας δίνει την ευκαιρία στον ιστορικό ερευνητή, αλλά και στους κατοίκους των οικισμών όπου μετανάστευσαν οι μαστοροχωρίτες τεχνίτες και σε πολλές περιπτώσεις νυμφεύτηκαν οι ίδιοι είτε πάντρεψαν αδελφές τους, να κατανοήσουν την ιστορία τους και την πραγματική ερμηνεία λέξεων και φράσεων οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις έχασαν ή αλλοιώθηκε το νόημά τους, όπως για παράδειγμα η φράση «θα σε τσολιάσω».

Στο παρόν πόνημα, ο σημαντικός για τον ελληνικό πολιτισμό συγγραφέας και εξαίρετος φίλος κ. **Θωμάς Β. Ζιώγας**, ως Μαστοροχωρίτης εκ καταγωγής και δομοτεχνικός εξ επαγγέλματος, συστηματικά και μετά από πολύχρονη έρευνα καταγράφει, ερμηνεύει και ετυμολογεί τις κουδαρίτικες λέξεις, εμβαθύνοντας ταυτόχρονα στο ιστορικό και γλωσσικό υπόβαθρο της περιοχής. Είναι μια πολύ κοπιαστική πνευματική εργασία, με πρωτότυπο θέμα ολιστικά ερευνημένο σε όλες τις παραμέτρους. Αντίστοιχη, για το ίδιο θέμα, δεν βρήκα στην μέχρι τώρα βιβλιογραφία και μάλλον δεν υπάρχει. Πέρα από την ερμηνεία/εξήγηση των κουδαρίτικων λέξεων, ο συγγραφές ψάχνει και γράφει τη γλωσσική προέλευση αυτών, κυρίως μεταξύ των ξένων γλωσσών που ιστορικά, ως κρατικές ή εθνικές γλώσσες, επηρέασαν τα μεθόρια Ματοροχώρια. Εξ αυτού αβίαστα προκύπτει ότι και στον συντεχνιακό κουδαρίτικο κώδικα κυριαρχεί η ελληνική γλώσσα, παρ' όλο το απόμακρο της περιοχής και τη γειτνίασή της με ξενόγλωσσους λαούς.

Παράλληλα με τη μεγάλη εμβρίθεια στο γλωσσολογικό θέμα, ο συγγραφέας αναφέρεται αναλυτικώς στην τέχνη της λιθοδόμησης και την τεχνική αξιοσύνη αυτών των λιθοδόμων κτιστών, προσόντα που τους είχαν κάνει, τον παλιό εκείνο καιρό, περιζήτητους ανά την Ελλάδα και τη Βαλκανική.

Η συγγραφή του παρόντος πονήματος είναι υπαγορευμένη, προδήλως, και από μια ορθολογιστική αντίληψη πατριωτικού χρέους του συγγραφέα, με ταυτόχρονη απόδοση της πρέπουσας τιμής στους απλούς και ευγενείς προγόνους του, οι οποίοι, αφανώς και ταπεινώς, συνέργησαν στη δημιουργία διαχρονικών αξιών, αρχών και ιδανικών, των οποίων η ισχύς, σε πολλές περιπτώσεις, έχει παγκόσμια ακτινοβολία ανά τους αιώνες και μέχρι σήμερα.

Ο αξιότιμος κ. Θωμάς Β. Ζιώγας, που τον χαρακτηρίζει παρρησία λόγου στα πνευματικά του δημιουργήματα, είναι μια πολύπλευρη προσωπικότητα, την οποία κοσμούν αρετές, αρχές και αξίες που σήμερα έχουν γίνει σπάνιο είδος στη δημόσια και οικογενειακή ζωή του τόπου μας.

Κλείνοντας, πέραν των ευχαριστιών για την τιμητική αναφορά στο πρόσωπό μου, εύχομαι ολοψύχως «καλή πορεία» στο γενικότερο βιβλιογραφικό επιστημονικό έργο του συγγραφέα, στο μονοπάτι των συγγραφικών του αναζητήσεων, αλλά και στο παρόν βιβλίο, όμως πρωτίστως εύχομαι με την βοήθεια του Τριαδικού Θεού μας και της Παναγίας να χαίρει άκρας υγείας ο φίλος Θωμάς Ζιώγας, για να μας προσφέρει και άλλα πνευματικά δημιουργήματα.

Κυριάκι Βοιωτίας, Οκτώβριος 2025

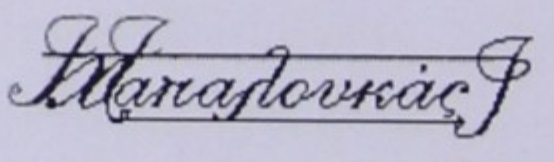

Χαράλαμπος Ν. Παπαλουκάς

Συγγραφέας - Ερευνητής

Βραχυγραφίες- Σύμβολα

Αγγλ.	Αγγλικά
Αλβ.	Αλβανικά
αναγρ.	αναγραμματισμός
αρσεν.	αρσενικό
αρχ.	αρχαία
Βεν.	Βενετικά/Βενετσάνικα
Βλαχ.	Βλάχικα/Αρουμούνικα
β.λ.	βλέπε λέξη
Βουλγ.	Βουλγαρικά
Βυζ.	Βυζαντινά
Γαλλ.	Γαλλικά
Γερμ.	Γερμανικά
Δωρ.	Δωρικά (αρχ. Ελλ.)
Ελλ.	Ελληνικά (γενικώς)
Ελληνστ.	Ελληνιστικό
επίρρ.	επίρρημα
επιτ.	επιτατικό/ώς
επιφών.	επιφώνημα
ετυμ.	ετυμολογία
ευφημ.	ευφημισμός
θηλ.	θηλυκό
ιδιωμ.	ιδιωματικό
Ισπαν.	Ισπανικά
Ιταλ.	Ιταλικά

Λατ.	Λατινικά
μεγεθ.	μεγεθυντικό
μεταγ.	μεταγενέστερο
μεταφ.	μεταφορικά/ώς
μσν	μεσαιωνικά
νΕλλ.	νέα Ελληνικά
ουδ.	ουδέτερο
ουσ.	ουσιαστικό
παλ. Σλ.	παλιά Σλαβονικά (palæoslovensko)
πληθ.	πληθυντικός
προστ.	προστακτική
Ρουμ.	Ρουμανικά
Σερβ.	Σερβικά
Σλ.	Σλαβικά (γενικώς)
σχετ.	σχετικό/ά
συνεκδ.	συνεκδοχικά/ώς
Τουρκ.	Τουρκικά
υποκορ.	υποκοριστικό/ώς
υποχωρ.	υποχωρητικά/ώς
> και <	φορά εξέλιξης της λέξης
►	αρχή ετυμολόγησης

Προλογικά

Ο **ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΤΗΣ** και τα **ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ** είναι ονομασίες που αναφέρονται στον κάτοικο ή τον καταγόμενο από τα ορεινά χωριά της επαρχίας Κόνιτσας, τα οποία βρίσκονται στην κοιλάδα του ποταμού ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΥ και των ρεμάτων που τον τροφοδοτούν, στα πρανή του όρους Γράμμος και Σμόλικας, στις Ηπειρώτικες μεθόριες εσχατιές της Ελλάδας.

Όπως και η ίδια η ονομασία φανερώνει, οι άντρες αυτών των χωριών ήσαν μαστόροι, βασικά **κτίστες της πέτρας,** και μιλούν μεταξύ τους μια επαγγελματική γλώσσα (κώδικα) που την ονομάζουν ***κουδαρίτικα***. Έξω από την κοιλάδα αυτή, μαστοροχώρια είναι μόνον τα χωριά *Πεκλάρι* [Πηγή] και *Γκριζμπάνι* [Ελεύθερο]. Όλα τα άλλα χωριά του κάμπου της Κόνιτσας και της *Λάκκας Αώου* δεν είχαν σχέση με τη μαστορική της πέτρας.

Η παραπάνω περιοχή βρίσκεται σε γειτνίαση με τη Δυτ. Μακεδονία, όπου επίσης, στα κοντινά ορεινά χωριά, ασκούσαν την κτιστική και μιλούσαν κουδαρίτικα, τα οποία έχουν μερικές πρόσθετες λέξεις, ενώ στον βασικό τους κορμό είναι ίδια με αυτά των Μαστοροχωρίων της Κόνιτσας. Αναφέρω ως παράδειγμα τα ανέκαθεν ελληνόφωνα χωριά *Μπουρμπουτσ(ι)κό* [Επταχώρι] και *Žουπάνι* [Πεντάλοφος], τα οποία ήσαν μεγάλα και ονομαστά μαστοροχώρια. Αλλά και μερικά εκσλαβισθέντα γλωσσικώς, στο παρελθόν, χωριά της περιοχής αυτής ήσαν μαστοροχώρια. Επίσης, και στη βορεινή πλευρά του Γράμμου, από *Κολόνια* μέχρι *Κοριτσά* στη σημερινή νότια Αλβανία, υπάρχουν αρκετά μαστοροχώρια, κατοικούμενα κυρίως από ορθόδοξους χριστιανούς αλβανόφωνους, στα οποία μιλούν μια μαστόρικη διάλεκτο, λεγόμενη dogana/ dograna/dograda (= κτιστική) εκ του Σλ. dogradim (= κτίζω).

Για τούτα τα Μαστοροχώρια της κοιλάδας του Σαραντάπορου δεν υπάρχουν, τουλάχιστον μέχρι τώρα, ιστορικές πηγές και γραπτές μαρτυρίες για την αρχαία τους ιστορία. Ούτε και για την μεσαιωνική τους ύπαρξη έχουμε κάποια σαφή γραφή. Αναφορές, για μερικά απ᾽ αυτά, υπάρχουν από τον καιρό της τουρκοκρατίας και μετέπειτα.

Βέβαια, πολλοί φιλίστορες από την επαρχία Κόνιτσας, με διάφορες κατά καιρούς δημοσιεύσεις προσπάθησαν να αναστήσουν την ιστορία των Μαστοροχωρίων. Στηρίχθηκαν στη λογική κριτική λιγοστών έμμεσων αναφορών και στοιχείων που υπάρχουν σε αρχαίες ελληνικές, λατινικές και βυζαντινές γραφές. Αυτό έγινε σε συνδυασμό με τα ελάχιστα ευρήματα που βρέθηκαν στους εμφανείς αρχαιολογικούς χώρους, κυρίως στον περίγυρο της πεδιάδας της Κόνιτσας. Παρ' όλη τη φιλότιμη αυτή προσπάθεια, το ιστορικό κενό παραμένει, αφού στο χώρο των Μαστοροχωρίων δεν έγινε καμία συστηματική ανασκαφική έρευνα, η οποία, πιθανώς, να επιβεβαίωνε τα εικοτολογικά συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν.

Διακατεχόμενος από τους παραπάνω συλλογισμούς, σκέφτηκα ότι θα μπορούσαμε να προσεγγίσουμε ακριβέστερα την πραγματική ταυτότητα των Μαστοροχωρίων, και εν ταυτώ την ιστορία τους, αν απογράψουμε και μελετήσουμε τα ιδιαίτερα στοιχεία τους, κυρίως τα γλωσσολογικά, τα οποία υπάρχουν στη λαϊκή γλώσσα και στα τοπωνύμια. Οι ιδιωματικές λέξεις, καθώς και τα ξενόηχα τοπωνύμια, μπορούν πολλά να αποκαλύψουν όταν με εμβρίθεια κριθούν, και ασφαλώς υποκρύπτουν κάποια παλαιά εποίκιση ή κατάκτηση.

Πρωτίστως, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην τοπική μαστόρικη διάλεκτο, τα λεγόμενα ***κουδαρίτικα***, που είναι ένας γλωσσικός συντεχνιακός κώδικας συνεννόησης των κτιστών και συγχρόνως ένα ξεχωριστό και μοναδικό γνώρισμά τους. Τα συμπεράσματα από τη μελέτη αυτού του κώδικα θα ήσαν ιστορικά χρήσιμα. Η έρευνα θα ήταν πληρέστερη, αν είχαμε και μια απογραφή της αλβανικής μαστόρικης διαλέκτου, οπότε θα βλέπαμε την πιθανή γλωσσική συσχέτισή τους. Ιστορικά, θα ήταν πολύ ωφέλιμη μια τέτοια συγκριτική θεώρηση των δύο κωδίκων. Δυστυχώς, δεν βρήκα πουθενά γραμμένο τον αλβανικό κώδικα.

Στα διάφορα κεφάλαια του βιβλίου, δεν ιστοριογραφώ, ούτε φιλοσοφώ, ούτε φιλολογώ. Άλλων, πλέον ειδικών, είναι έργα αυτά. Απλώς, από πατριωτικό και ερευνητικό ζήλο, καταγράφω, ερμηνεύω, σχολιάζω και ετυμολογώ τα λήμματα, πιστεύοντας ότι κάτι ωφέλιμο θα αποκαλύψουν στην ιστορική έρευνα.

Όλες οι ξένες λέξεις, στις οποίες ανάγεται η ερμηνεία όποιου λήμματος του παρόντος πονήματος, γράφονται με μικρογράμματη λατινική γραφή. Για την απόδοση της προφοράς των ημίφωνων σλαβικών φθόγγων **ь** και **ъ** γίνεται χρήση του ψηφίου **j**. Βέβαια, τα λήμματα καταγράφονται με το ελληνικό αλφάβητο, πλην όμως αυτό δεν μπορεί να αποδώσει τους ξένους φθόγγους: **σι** = **ş** (Σλ. ш, Αλβ. sh, Τουρκ. ş, Ρουμ. ş) | **ζι** = **ž** (Σλ. ж, Αλβ. zh) | **τσ** = **c** (Σλ. ц, Αλβ. c, Τουρκ. c, Ρουμ. ţ) | **τσι** = **ç** (Σλ. ч, Τουρκ. ç. Αλβ. ç) | **τζ** (Αλβ. x) | **τζι** (Αλβ. xh), οι οποίοι προφέρονται και στην τοπική γλώσσα. Γι᾽ αυτό η εκφορά των λημμάτων με βάση την ελληνική γραφή συχνά δεν αποδίδει την πραγματική και αυτό είναι ένα αναπότρεπτο έλλειμμα. Επίσης, στα λήμματα οι φθόγγοι που είναι γραμμένοι εντός παρενθέσεων **( )** δεν προφέρονται ή σπανίως λέγονται, ενώ το **(β.λ.)** παραπέμπει πάντα στο ίδιο κεφάλαιο. Αλλά και η χρήση του λατινικού αλφαβήτου ομοίως δεν μπορεί να αποδώσει τους αντίστοιχους φθόγγους που υπάρχουν στη σλαβική, αλβανική και τουρκική γλώσσα, γι᾽ αυτό η προφορά, όπως προκύπτει από την καθαρή ανάγνωση των λέξεων, πρέπει να θεωρείται ότι μόνο μερικώς και σχετικώς αποδίδει τη σωστή. Είναι μια αναγκαία και αναπόφευκτη αδυναμία.

Πάλι τονίζω ότι εδώ δεν γράφω ιστορία. Επειδή όμως η αποτύπωση και καταγραφή μιας κατάστασης είναι σωστή αφετηρία για κάθε έρευνα, γι᾽ αυτό νομίζω ότι από την καταγραφή και ανάλυση των λημμάτων θα προκύψουν ωφέλιμες ενδείξεις για την ιστορική εξέλιξη των Μαστοροχωρίων, οι οποίες θα φανούν χρήσιμες στους ερευνητές. Αλλά και οι γηγενείς ευχαρίστως θα θυμηθούν την προγονική μαστορική διάλεκτο και θα την κατανοήσουν πληρέστερα.

Αυτός είναι ο σκοπός τούτου του πονήματος και πιστεύω ότι, αν έστω και λίγο βοηθήσει προς αυτήν την κατεύθυνση, θα μου δώσει την ικανοποίηση να πω παραλλαγμένη τη λατινική ρήση ***(Non) feci quod potui, faciant meliora potentes***, δηλ. «*(Δεν) έκανα ό,τι μπορούσα, ας το πράξουν άλλοι που μπορούν καλύτερα*».

---------- ● ----------

Η γέφυρα Κόνιτσας στον Αώο, το 1945. Όψη ανάντης. Σήμα των καιρών ο ένοπλος στην κορυφή | Χτίστηκε το 1869/70 από ντόπιους Μαστοροχωρίτες τυχιστές, ως δημόσιο έργο με πολλές χορηγίες. Εργολάβος ο γεφυροποιός Κώστας Μπέκας που το 1866 είχε φτιάξει επιτυχώς την καταπληκτικότατη «γέφυρα Πλάκας» στον Άραχθο.

Πηγή φωτ :Ε.Ο.Ο.Α.

Εισαγωγικά

Τα χωριά της Κόνιτσας έχουν γίνει θρυλικά στο πανελλήνιο με το όνομα **ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ**, προσωνυμία που πράγματι τους ταιριάζει και αποκαλύπτει την βαθύτερη ιστορική ταυτότητά τους. Αυτός ο θρύλος δεν είναι λόγιο δημιούργημα των τελευταίων δεκαετιών, όπως κάποιος κακόπιστος θα νόμιζε, αλλά είναι μια πραγματικότητα πάρα πολύ παλιά, σχεδόν αρχαία θα έλεγα.

Να τι γράφτηκε(**1**) περί αυτού το 1887:

«*...Αφού ο Σουλτάν Μετσίτης διά του Γκιουλχανέ Φιρμάν έδωκεν ισοτιμίαν του γύφτου και του Μπέγη, εταπεινώθησαν πάρα πολύ και εδυναμώθησαν οι χριστιανοί των τριών επαρχιών Ανω Σελίτσας (= Βοΐου),* ***Κονίτσης*** *και Γρεβενών, οίτινες κτίσται όντες και επιστήμονες αρχιτέκτονες, εν Ευρώπη παιδευθέντες, περιέρχονται όλην την Τουρκίαν κτίζοντες οίκους λαμπρούς, γνωστοί με το όνομα μαστόροι Άνω Σελιτσιώτες, κατά* ***β'*** *λόγον έχουσι φήμην οι* ***Κονιτσιώται*** *και κατά* ***γ'*** *οι Κολωνιάριδες και Κορτσαλίδες.....*». Αυτοί οι κτίστες πετράδες λέγονταν παλιά και εξακολουθούν ακόμη να λέγονται μεταξύ τους ***κουδαραίοι***.

Από πότε, όμως, η τέχνη του *κτίστη πετρά* ασκείται από τους κουδαραίους;

Πολλά έχουν γραφεί μέχρι τώρα, από ειδικούς και μη, που όμως δεν ξεκαθαρίζουν απόλυτα το θέμα, γιατί δεν υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες. Είναι, όντως, κενό σημείο που χρήζει έρευνας.

Θα ωφελούταν πολύ η σχετική διερεύνηση, αν μελετούσαμε σε βάθος και με σχολαστικότητα τα *κουδαρίτικα*, δηλ. τη συντεχνιακή γλώσσα αυτών των μαστόρων, όπως εξελίχθηκε και έφθασε μέχρι εμάς.

Κατέγραψα, λοιπόν, τα *κουδαρίτικα* που λέγονται στα Μαστοροχώρια της Κόνιτσας στο **Κεφ. Α΄** του παρόντος πονήματος και προσπάθησα να δώσω την ετυμολογία των λέξεων, οπότε από αυτήν θα προκύψει και η προέλευσή των.

Επίσης, στο **Κεφ. Γ΄** του παρόντος βιβλίου, κατέγραψα, για την πληρότητα του θέματος, την **τεχνική ορολογία** που χρησιμοποιούν στην δουλειά τους οι κτίστες. Αυτή διαχωρίζεται πλήρως από τα *κουδαρίτικα*, γιατί οι όροι της ήσαν και είναι λέξεις κοινές, ανάλογα βέβαια με το πότε καθιερώθηκαν. Και έτσι έπρεπε, για να μπορούν οι κτίστες να συνεννοούνται με τους τρίτους περί του είδους και του τρόπου κατασκευής. Η μακραίωνη τουρκική κατοχή, που ήταν και η τελευταία, άφησε πολλές λέξεις στην τεχνική ορολογία, όπως άμεσα φαίνεται από την ετυμολογία των λημμάτων. Πολλές από αυτές τις λέξεις, άγνωστες στο ευρύ κοινό, θεωρούνται σήμερα κουδαρίτικες, ενώ δεν είναι, αφού πρόκειται απλά για τεχνική ορολογία που ήταν σε χρήση και ξέμεινε από τα παλιά χρόνια.

Τα *κουδαρίτικα*, όμως, ως συντεχνιακή γλώσσα, είχαν ακριβώς αντίθετο σκοπό, δηλ. να συνεννοούνται μεταξύ τους οι μαστόροι, χωρίς να τους καταλαβαίνουν οι εργοδότες και οι λοιποί τρίτοι. Ακόμη και οι γυναίκες τους δεν τους εννοούσαν. Οι λέξεις αυτού του κώδικα δεν πρωτοφτιάχτηκαν από τους μαστόρους, αλλά πάρθηκαν από τις γλώσσες που ομιλούνταν στον περίγυρό τους, κυρίως τις βαλκανικές γλώσσες και τη λατινική, που για εκατονταετίες ήταν η επίσημη κρατική γλώσσα σε αυτήν την περιοχή.

Η ετυμολογία και εξήγηση των κουδαρίτικων λέξεων του **Κεφ. Α΄** μας αποκαλύπτει την ταυτότητα της προέλευσής των, απ᾽ όπου, ίσως, προκύψουν και συμπεράσματα για την ίδια την κτιστική τέχνη.

Η διαχρονική εξέλιξη του κώδικα διαφαίνεται ως εξής:

Αρχικά, διαμορφώθηκε ένας βασικός κώδικας στην ελληνική γλώσσα, την αρχική και κυρίαρχη γλώσσα του χώρου. Με την έλευση των Ρωμαίων και τη μακραίωνη κατοχή τους, αυτός ο κώδικας εμπλουτίστηκε με λατινικές λέξεις, άγνωστες στον ελληνόφωνο κόσμο, που ίσως έκτοτε ονομάστηκαν *κουδαρίτικα* εκ της λατινικής. Με αυτές αντικαταστάθηκαν αρκετές λέξεις του αρχικού ελληνικού κώδικα. Κατόπιν, από τους Σλάβους και Αρβανίτες πήρε ελάχιστους όρους.

Το ίδιο συνέβη και με τους επόμενους Τούρκους, πλην της

τεχνικής ορολογίας, που δεν είναι κουδαρίτικα όπως προανέφερα. Τέλος, η νεοελληνική γλώσσα συνεισέφερε αρκετές λέξεις.

Οι κουδαρίτικες λέξεις του **Κεφ. Α΄** αναφέρονται κυρίως σε θέματα της δουλειάς (αμοιβή, υλικά), διαβίωσης (διατροφή, κ.λπ.), στις σχέσεις των κτιστών με τρίτους (εργοδότες, εξουσία), τις γυναίκες (γενετήσια πράξη). Αυτό ήταν φυσικό, γιατί αυτά ήσαν τα κύρια προβλήματα που τους απασχολούσαν και γι᾽ αυτά έπρεπε να συνεννοούνται μεταξύ τους με έναν κώδικα.

Γενικά, οι άγραφες συντεχνιακές γλώσσες του παρελθόντος μεταδίδονταν από γενεά σε γενεά και σώθηκαν μέχρι σήμερα, ύστερα από μια μακρόχρονη διαδικασία εξέλιξης και εμπλουτισμού με νέους όρους. Ο κανόνας αυτός ισχύει και για τα κουδαρίτικα. Βέβαιο είναι ότι στον κώδικα που τώρα έχουμε υπάρχουν λέξεις από τον πρωταρχικό βασικό κώδικα. Οι λέξεις αυτές προσδιορίζουν, ως έγγιστα, τον χρόνο που διαμορφώθηκε ο αρχικός κώδικας και έμμεσα την εποχή που άρχισε να ασκείται η κτιστική τέχνη. Με αυτές τις σκέψεις ως κριτήριο, και με βάση την ετυμολογία των λέξεων στο **Κεφ. Α΄,** συμπεραίνω τα παρακάτω:

1) Ο κύριος κορμός της κουδαρίτικης γλώσσας σε όλα τα μαστοροχώρια της Κόνιτσας, που ήσαν ανέκαθεν όλα τους ελληνόφωνα, είναι πανόμοιος και κοινός. Υπάρχουν, βέβαια, ελάχιστες παραλλαγές και μερικές επουσιώδεις διαφορές, που δεν αλλοιώνουν τον κανόνα.

2) Τα κουδαρίτικα δεν είναι εξ ολοκλήρου συνθηματική γλώσσα, όπως αφέθηκε να γίνει πιστευτό μέχρι τώρα. Βέβαια, έχει αρκετές λέξεις που άλλο σημαίνουν και άλλο εννοούν, π.χ. *κουπί* (= κουτάλι). Έχει, όμως, πολλές λέξεις που σημαίνουν ό,τι κυριολεκτικά εννοούν, μόνο που δεν καταλαβαίνουμε το νόημά τους, γιατί είναι εσκεμμένα έντονα αλλοιωμένες ή είναι ξενικές, π.χ. *γκουμμούτσι* (= κοψίδι κρέατος) και *ντένα* (= ημέρα) αντίστοιχα.

3) Οι καθαρά συνθηματικές λέξεις του κώδικα δεν είναι τυχαίες. Σχεδόν πάντα έχουν κάποια προσομοίωση ή λειτουργικό συσχετισμό με το συμβολιζόμενο αντικείμενο, π.χ. *γυαλίζω* (= βλέπω).

4) Η ίδια η λέξη ***κούδαρης*** και σπανίως ***κούδας*** σημαίνει ***κτίστης*** που σφυρηλατεί τους λίθους με *τσιουκάνι/τύκο* (= σφυρί), δηλ. είναι *τυκιστής* όπως λεγόταν στην αρχαία ελληνική, ή *τσιουκανάς/ τσιουκανάρης* όπως απλά τον ονομάζουν οι μαστόροι στη γλώσσα τους. Είναι καθαρά λατινική λέξη, κατάλοιπο των λατινόφωνων Ρωμαίων, από το ρήμα cudo/cusum/cudere (= κτυπώ, τυκίζω, σφυροκοπώ, εκλεπτίζω/διαμορφώνω με σφυρηλάτηση).

Σημειώνω ότι ο πλανόδιος Ηπειρώτης κτίστης πετράς παλιά λεγόταν(**2**) *κούσης/κιούσης/γκιούσης* στη Στερεά Ελλάδα και Εύβοια. Στην τότε νεοανεγειρόμενη πρωτεύουσα της Ελλάδας, την Αθήνα, μέχρι το τέλος του 19^{ου} αιώνα τουλάχιστον, ο μετανάστης κτίστης, πρωτίστως ο καθαυτό Γιαννιώτης/Ηπειρώτης και δευτερευόντως ο Μακεδόνας, λεγόταν(**3**) *τσούσης*, με τσιτακισμό. Οι λέξεις αυτές έχουν ίδια σημασία και αφετηρία με το *κούδαρης*, και εσφαλμένα νομίζεται ότι σημαίνουν *εξάδελφος*, από το τοπικό *κούσιος/ κουσιουρής* (= εξάδελφος), το οποίο προέρχεται από το Λατ. consors (= κοινωνός - συγγενής) και consobrinus (= ανεψιός).

Γράφτηκε(**4**), κατόπιν, ότι «***κούδα*** *στη μυστική ή επαγγελματική γλώσσα των πλανόδιων χτιστών της Ηπείρου και της Μακεδονίας, που παλιότερα ήταν σκορπισμένοι σε όλη σχεδόν τη Βαλκανική και τη Μικρά Ασία, είναι η* ***πέτρα***.», και άρα γι᾽ αυτό ονομάστηκαν κουδαραίοι. Η εξήγηση αυτή είναι τελείως λανθασμένη και εν πολλοίς φτειαχτή, γιατί είναι βεβαιωμένο ότι σε κανέναν μαστορότοπο δεν ονομάζουν οι λιθοδόμοι *κούδα* την πέτρα, η οποία λέγεται Τουρκ. **taş**, Σλ. **kamen** και Αλβ. **gur**. Ο ορισμός αυτός είναι λόγιο εύρημα, για να δοθεί πειστική εξήγηση στη λέξη *κούδαρης*. Επίσης γράφεται(**5**) ότι στην Ήπειρο και Μακεδονία λένε ιδιωματικά *κούδα* (= μεγάλη γενεά, συγγενολόγι ως ακολουθία γάμου). Αυτή η σημασία της λέξης δεν σχετίζεται με τη λέξη *κούδαρης*, αλλά με το Λατ. cauda/coda (= ουρά) στη σημασία *ακολουθία*.

5) Υπάρχει μια ομάδα λέξεων, οι οποίες σχετίζονται με τη δουλειά, που έχουν αρχαία Ελλ. προέλευση, π.χ. *πραχάλα* (= δουλειά), *πηρούνια* (= καρφιά), *βαίτσιω* (= θύρα), *σουφλιέρι* (= αγκωνάρι), *ζυμπήλια* (= μαραγκοί), *γκαντένος* (= τοίχος), *μουχόβια* (=

κεραμίδια), *σιούρω* (= άμμος), *τσιοκάνι* (= σφυρί), *περλεπές* (= σκεπάρι). Βέβαια, πάμπολλες άλλες λέξεις εμπίπτουν σε αυτήν την κατηγορία, π.χ. *κράνια* (= χρήματα), *μουχούσα* (= οικοδέσποινα), *στάμος* (= καθησιό), *φορώ* (= έχω), *γκηνεύω* (= κοιμούμαι), *γκητζνάρι* (= γάιδαρος).

6) Επίσης, ένα άλλο σύνολο λέξεων της δουλειάς είναι καθαρά λατινικές, π.χ. *κάλω* (= ασβεστοκονίαμα), *κούδαρης* (= κτίστης), *κουμπαρούλι* (= αγκωνάρι), *ματσούκα* (= πήχυς, μέτρο), *κούρσι* (= τμήμα τοίχου). Αλλά και άλλες λέξεις, μη τεχνικές, είναι αυτούσιες λατινικές, π.χ. *ντούκανος* (= αρχηγός), *γκαλίνα* (= κότα), *γκάλμπινες* (= λίρες), *κατσάλι* (= σκυλί), *μαρόκος* (= μεγάλος, τρανός), *σουπακιάζω* (= βινέω), *κορνούτης* (= βλάχος, βοσκός), *μάπες* (= χαρτονομίσματα), *όρματος* (= όμορφος).

7) Οι λοιποί όροι του κώδικα είναι όλοι ελληνικοί, με εξαίρεση μονοψήφιο αριθμό λέξεων που είναι σλαβικές, αλβανικές ή τουρκικές, και αποτελούν συνήθως εναλλακτική δεύτερη ονομασία σε υπάρχουσες λέξεις.

Αυτή η αφθονία λατινικών όρων, καθώς και η ίδια η λέξη ***κούδαρης***, είναι μια τρανή ένδειξη, σχεδόν απόδειξη θα έλεγα, ότι η κτιστική της πέτρας τέχνη ασκούταν από τους ανθρώπους αυτούς από τότε, όταν η λατινική ήταν η επίσημη κρατική γλώσσα στον ελληνικό και βαλκανικό χώρο, δηλ. πριν από τον 7° μ.Χ. αιώνα τουλάχιστον. Η πενία του κώδικα σε σλαβικές λέξεις, οι οποίοι Σλάβοι εμφανίζονται από τον 7° μ.Χ. αιώνα και μετά, αυτό ακριβώς δείχνει και έτσι λογικά εξηγείται.

Επίσης, η περίσσεια αρχαιοελληνικών λέξεων, που είναι πολύ παλαιότερες των λατινικών, δείχνει ότι αληθεύει η παραπάνω διαπίστωση και άγει αβίαστα στο συμπέρασμα ότι τουλάχιστον σε όλη τη διάρκεια της ρωμαιοκρατίας, κατά την οποία η ελληνική και η επίσημη λατινική γλώσσα συνυπήρχαν, ασκούσαν την κτιστική τέχνη οι κουδαραίοι. Ίσως μερικοί τολμηρότεροι συμπεράνουν και δεχθούν ότι και πριν την ρωμαιοκρατία υπήρχαν οι κουδαραίοι, αφού έχουν τόσες αρχαιοελληνικές λέξεις στον κώδικά τους. Δεν έχουμε, όμως, γραπτά ή άλλα μαρτυρικά στοιχεία περί τούτου, γι᾽

αυτό παραπάνω γράφω για τρανές ενδείξεις και όχι για αποδείξεις. Πιθανώς η έρευνα να αποκαλύψει μελλοντικά κάποια ιστορική γραφή που να επιβεβαιώσει ακράδαντα το παραπάνω συμπέρασμα.

Επίσης, ερευνητέο είναι το θέμα αν αυτοί οι τεχνίτες της πέτρας, που συνεννοούνταν με τα κουδαρίτικα, είναι αυτόχθονες ή είναι έποικοι στο χώρο της κοιλάδας του Σαραντάπορου ποταμού, οπότε, όταν εγκαταστάθηκαν εκεί, έφεραν μαζί τους και τον διαμορφωμένο ήδη κώδικα.

Πάνω σε αυτό το θέμα υπάρχουν μέχρι τώρα οι εξής δύο αντίθετες απόψεις:

α) Η μία θέλει τους κουδαραίους γηγενείς ελληνόφωνες, γιατί εδώ ήσαν ριζωμένοι πάντα και δεν υπάρχουν μνήμες, ούτε και γραφές, που να λένε ότι ομιλούσαν κάποτε άλλη γλώσσα ή ότι είναι έποικοι στο σημερινό τους χώρο. Όμως, κατά τους σκοτεινούς μεσοβυζαντινούς αιώνες (7^{ος} μ.Χ. αιώνας και μετά) φαίνεται πως εγκαταστάθηκαν στα Μαστοροχώρια πολυάριθμοι Σλάβοι, οι οποίοι ονοματοδότησαν πολλούς οικισμούς, όπως τουλάχιστον από τα παλιά ονόματα των σημερινών χωριών καταφαίνεται, τα οποία έχουν στην πλειονότητά τους σλαβικό υποκείμενο θέμα, αλλά και από αρκετά τοπωνύμια.

β) Η άλλη θέλει εποίκους τους κουδαραίους και ισχυρίζεται ότι στην κοιλάδα του Σαραντάπορου εγκαταστάθηκαν ελληνόφωνοι πληθυσμοί της Δυτ. Μακεδονίας, που εξαναγκάστηκαν να μετακινηθούν από την πίεση των Σλάβων, κατά την τελευταία τους κάθοδο τον 14^{ο} μ.Χ. αιώνα, επί κράλη Στέφανου Δουσάν(**6**). Αυτοί οι νέοι έποικοι, λένε, έφεραν την κτιστική τέχνη και τα κουδαρίτικα. Συνετέλεσαν, επίσης, στην εξαφάνιση ή στον πλήρη εξελληνισμό των όσων παλιών Σλάβων εποίκων υπήρχαν ακόμη. Ωστόσο, δυσερμήνευτο παραμένει το γεγονός ότι δεν εξελληνίστηκαν και τα σλαβικής προέλευσης παλιά ονόματα των χωριών. Τούτη η εκδοχή γράφτηκε από πολλούς λόγιους της επαρχίας Κόνιτσας, πουθενά, όμως, δεν αναφέρεται η ιστορική πηγή που την καταμαρτυρεί, για να γίνει πλήρως και χωρίς ενδοιασμούς αποδεκτή.

Αυτόχθονες ή επήλυδες, ότι και αν ήσαν, ένα είναι το συμπέρασμα που βγαίνει από τη μελέτη της συντεχνιακής τους γλώσσας, ότι ασκούσαν την τέχνη τους τουλάχιστον από την εποχή της ρωμαιοκρατίας και σε όλη τη διάρκειά της, δηλ. πριν τον 7^{ο} μ.Χ αιώνα.

Με αυτές τις σκέψεις κλείνω τούτα τα εισαγωγικά σχόλια, παρακαλώντας τον αναγνώστη να μελετήσει με εμβρίθεια τα ΚΟΥΔΑΡΙΤΙΚΑ [**Κεφ. Α΄**] και την ΤΕΧΝΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ [**Κεφ. Γ΄**], και με κάποια μακροθυμία και ανοχή να κρίνει τις όποιες επεξηγηματικές ατέλειες διαπιστώσει. Η ευμένεια αυτή είναι απαραίτητη, διότι είναι, όντως, ιδιαίτερα δύσκολη ερευνητική εργασία η ετυμολόγηση μιας γλώσσας, πολλώ δε μάλλον όταν αυτή είναι ένας συντεχνιακός κώδικας, όπως τα *κουδαρίτικα*.

Σημειώσεις

1) Β. Δ. Ζώτος-Μολοσσός, στο "*Δρομολόγιον της Ελληνικής χερσονήσου*", τόμος Δ΄, τεύχος Γ΄, Αθήνα 1878, σελ. 253.

2) Ιδέ εγκυκλοπαίδεια P.L.Br. (Πάπυρος Larousse Britannica)

3) Όρα άρθρο "*Αι εργαζόμεναι Αθήναι*", εφημ. ΤΟ ΑΣΤΥ, φύλλο 1162/18-2-**1894**, σελ. 1-2. | Αναδημοσίευση από τον Θωμά Β. Ζιώγα στο περ. ΚΟΝΙΤΣΑ, τεύχ. 203/2018, σελ. 363-368.

4) Κ. Φαλτάιτς, "*Οι κουδαραίοι. Οι πλανόδιοι οικοδόμοι της Ηπείρου και Μακεδονίας*", στο Νέο Κουβαρά 1961, σελ. 134-137. | Μιχάλης Η. Αράπογλου, στα "*Βορειοηπειρωτικά*", τόμ. 6^{ος}, Ιωάννινα 2018, σελ. 287, σημ. 72.

5) Όρα εγκυκλοπαίδεια P.L.Br.

6) Σημαίνει οικτίρμων, πονόψυχος, ευσπλαχνικός, ψυχερός, ελεήμων, ψυχικάρης, εκ του Σλ. duşa (= ψυχή).

Αθήνα 1912.

Ανέγερση πτέρυγας Ανδρέα Συγγρού στο νοσοκομείο Ευαγγελισμός. Στην πρώτη σειρά τεχνίτες από το Κάντσικο της Κόνιτσας. Από αριστερά: 1ος Ευάγγ. Κοτολούλης/Φακίρης, 3ος Ιω. Λέκκας, 4ος Ιω. Κανναβός, 5ος Θ. Λάμπρου, 6ος Δ. Κοτσίνας. [Ημερολόγιο Αδελφότητας Δροσοπηγής]. Φωτ. Αρχείο: Θωμά Β. Ζιώγα

Κεφ. Α΄ : Κουδαρίτικα

Το συντεχνιακό γλωσσάρι των κτιστών από την επαρχία Κόνιτσας

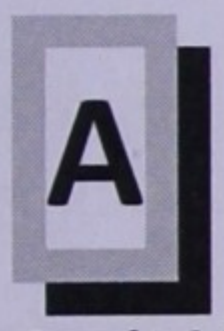

αβντάλ(ι) το : τυρί, μυζήθρα. ► ετυμ. αρχ. Ελλ. «*βδάλλω*» (= αρμέγω - βυζαίνω, μυζώ) και «*βδάλλων*» (= γαλακτοκόμος) > αβντάλι (= τυρί), ως γαλακτοκομικό προϊόν. | ομόρριζο το «*νταλαμάκο*» (β.λ.).

άγανα τα : μικρά καρφιά, ήλοι. ► ετυμ. αρχ. Ελλ. «*άγανον*» (= γλωχίνες/βελόνες σταχυού), κατά επιτυχή προσομοίωση. | ομόσημο «*τσιρόνια*» (β.λ.).

αγκάβιαστος-η-ο : άδαρτος, αχτύπητος, αξυλοκόπητος. ► ετυμ. στερ. «*α*» + «*γκαβιάζω*» (β.λ.).

αγκήνευτος-η-ο : άυπνος, ακοίμητος, ο μη κοιμηθείς. ► ετυμ. στερ. «*α*» + «*γκηνεύω*» (β.λ.).

αγκίδα η : θυγατέρα, κόρη. ► ετυμ. «*αγκίδ(ι)*» (β.λ.).

αγκίδ(ι) το : κορίτσι, κοπέλα. ► ετυμ. συμβολικά από το νΕλλ. «*αγκίδα*» (= αιχμηρό ξυλάκι σαν αγκάθι, σχίζα ξύλου) < αρχ. Ελλ. «*ακίς/ακίδα*», επειδή τα κορίτσια κεντρίζουν, ωσάν αγκίδες, τις καρδιές των παλληκαριών. | ● Για τον ίδιο λόγο, στα μαστοροχώρια του γειτονικού Βοΐου τη λένε και «*πελεκούδα*».

αγροκατσάλ(η)ς ο : λύκος. ► ετυμ. Ελλ. «*άγριος*» + «*κατσάλ(ι)*» (β.λ.). | ομόσημο «*γκάνταλος*» (β.λ.).

αγροκατσάλω η : αλεπού. ► ετυμ. Ελλ. «*άγριος*» + «*κατσάλ(ι)*» (β.λ.).

αγωγιάτες οι : πόδια. ► ετυμ. νΕλλ. «*αγωγιάτης*» (= μεταφορέας, μετακομιστής, κουβαλητής, οδηγός, αρχ. Ελλ. «*αγωγεύς*»), κατά επιτυχέστατη παρομοίωση. | ομόσημο «*καλαμίδια*» (β.λ.).

αγωγιατίδια τα : υποδήματα, παπούτσια, «*ξυπουλ(υ)σιές*» (β.λ.). ► ετυμ. «*αγωγιάτες*» (β.λ.).

αδράτ(ι) το : άρτος, καρβέλι ψωμιού. ► ετυμ. Ελλ. «*δράττω*» (= αδράζω, πιάνω με το χέρι) > αδράτι, επειδή είναι τρόφιμο που πιάνεται με το χέρι για να φαγωθεί χωρίς τη χρήση άλλων συνέργων.

αηδονάκος ο : και το **αηδονάκ(ι)** - το αιδοίο των θηλέων. ► ετυμ. αρχ. Ελλ. «*αηδών*» (= το πουλί *αηδόνι*), εδώ κατά μίμηση του αρχ. Ελλ. «*χελιδών*» (= το πουλί *χελιδόνι* - το γυναικείο αιδοίο).

ακούντιαστος-η-ο : ο μη επιμετρηθείς, ο αμέτρητος. ► ετυμ. στερ. «*α*» + «*κουντιάζω*» (β.λ.).

ακράνιαστος-η-ο : απλήρωτος, αχρήματος. ► ετυμ. στερ. «*α*» + «*κρανιάζω*» (β.λ.).

αλαγούδευτος-η-ο : **1)** ο μη αρραβωνιασμένος. **2)** ο ανύπανδρος. ► ετυμ. στερ. «*α*» + «*λαγουδεύομαι*» (β.λ.).

αλαμανιάζω : και **αλαμανίζω** - λεηλατώ, κλέβω, πλιατσικολογώ, συλεύω. ► ετυμ. Λατ. Alemannia (= έθνος της Γερμανίας) > μσν Ελλ. «*Αλαμανοί*» (= γερμανική φυλή που η βαρβαρότητα και η αρπακτικότητά της έμειναν παροιμιώδεις) > νΕλλ. «*αλαμάνος*» (= απάνθρωπος, βάρβαρος). | Η λέξη υπάρχει και στην κοινή γλώσσα των Μαστοροχωρίων.

αλέθω : αποπατώ, χέζω | ομόσημο «*ματσεύω*» (β.λ.). ► ετυμ. μσν

Ελλ. «*αλέθω*» < αρχ. Ελλ. «*αλέω/αλήθω*» (= αλέθω, συντρίβω, κοπανίζω για να γίνει κάτι λεπτό, Ιταλ. macinare), με συμβολική εξομοίωση εννοιών.

άλεσμα το : αφόδευση, χέσιμο, «*μάτσεμα*» (β.λ.). ► ετυμ. «*αλέθω*» (β.λ.).

αλέσματα τα : αποπατήματα, κόπρανα, «*ματσέματα*» (β.λ.). ► ετυμ. «*άλεσμα*» (β.λ.).

αλεστούρ(ι) το : απόπατος, αποχωρητήριο. ► ετυμ. «*αλέθω*» (β.λ.) και νΕλλ. «*αλεστήρι*» (= συνεκδ. οίκημα στο οποίο αλέθουν). | Και στα *σώπικα*, το συντεχνιακό γλωσσάρι των βαρελάδων, κατά το ίδιο σκεπτικό «*μύλιαρ(η)ς*» (= αποχωρητήριο), «*μυλιάζω*» (= χέζω) και «*μυλιές*» (= σκατά), από το Ελλ. «*μύλος*» όπου αλέθουν σιτηρά. | ομόσημο «*κριτσέλ(η)ς-1*» (β.λ.), «*ματσευταριό*» (β.λ.).

αλλοιώτ(ι)κο το : το γυναικείο αιδοίο. ► ετυμ. «*αλλοιώτ(ι)κος*» (β.λ.), επειδή διαφέρει από το αρσενικό μόριο.

αλλοιώτ(ι)κος-ια-ο : αόριστα· κάτι άλλο, κάτι διαφορετικό, άλλου είδους. ► ετυμ. ομόσημο αρχ. Ελλ. «*αλλοίος*» (= άλλου είδους, διαφορετικός) και «*αλλοιωτικός*» (= μεταβλητικός).

αλούπες οι : και **αλουπομμάτες** - χρυσά νομίσματα, χρυσές λίρες. ► ετυμ. αρχ. Ελλ. «*αλωπός*» και νΕλλ. «*αλούπα*» (= αλεπού, αλώπηξ), επειδή οι μικρότερης αξίας παλιές λίρες είχαν χαραγμένη μια αλεπού, είτε επειδή γυάλιζαν όπως τα μάτια της αλεπούς στο σκοτάδι. | ομόσημο «*γκάλμπινες*» (β.λ.).

αμαλλία η : αγνάφαλο μάλλινο σκέπασμα για ύπνο, π.χ. σάγισμα, κουβέρτα. ► ετυμ. αρχ. Ελλ. «*μαλλός*» (= μαλλί, γνάφαλο, πόκος) > αμαλλία (= χωρίς φλόκους). | ομόσημο «*στείρα*» (β.λ.).

αμουτσούνιαστος-η-ο : αφίλητος, που δεν τον φίλησαν. ► ετυμ.

στερ. «*α*» + «*μουτσουνιάζω*» (β.λ.).

αμάννευτος-η-ο : **1)** νηστικός, αυτός που δεν έφαγε φαγητό. **2)** ό,τι δεν τρώγεται ή δεν έχει φαγωθεί. ► ετυμ. στερ. «*α*» + «*μαννεύω*» (β.λ.).

αμούχρητος ο : αυτός που δεν έδωσε λόγο αρραβώνος σε κοπέλα, ο μη λογοδοσμένος, ο μη αρραβωνιασμένος. ► ετυμ. στερ. «*α*» + «*μουχρήτ(η)ς*» (β.λ.) | ομόσημο «*αλαγούδευτος-1*» (β.λ.).

αμούχευτος-η-ο : ανύπανδρος, ανύμφευτος. ►ετυμ. στερ. «*α*» + «*μουχεύομαι*» (β.λ.). | ομόσημο «*αλαγούδευτος-2*» (β.λ.).

αμπέτ(ι) το : μεσημέρι, μεσημβρία. ► ετυμ. αρχ. Ελλ. «*αμπέτομαι*» (= ξεπετώ, ξεπετάζομαι) > αμπέτι (= η αναπέταση στην υψηλότερη θέση) | ομόσημο «*μακρύ*» (β.λ.). | Για τον ίδιο λόγο, λεγόταν στα αρχ. Ελλ. «*ηλίου έξαρμα*», επειδή το μεσημέρι ο ήλιος μεσουρανεί.

αόρματος-η-ο : **1)** άσχημος, δυσειδής. **2)** κακός. ► ετυμ. στερ. «*α*» + «*όρματος*» (β.λ.).

απαλό το : ελαιόλαδο, λάδι. ► ετυμ. Ελλ. «*απαλό*» (= μαλακό). | ομόσημο «*βολιώτ(η)ς*» (β.λ.).

απαλούδ(ι) το : βούτυρο, λίπος, λίπα. ► ετυμ. υποκορ. του «*απαλό*» (β.λ.), λόγω της απαλής υφής.

απλωτό το : το τηγάνι. ► ετυμ. λέξη Ελλ., επειδή είναι χαμηλό απλωτό σκεύος και όχι ψηλό σαν τη χύτρα.

αράζω : και **ράζω** - κτυπώ, κρούω, κολαφίζω, ραπίζω, π.χ. στη φράση «*θα σ᾽ αράξω μια και θα δεις τον ουρανό σφουντύλ᾽*». ► ετυμ. αρχ. Ελλ. «*αράσσω/ράσσω*» (= κτυπώ δυνατά, κατασυντρίβω, κατακομματιάζω) > αράζω/ράζω. | Η λέξη σε χρήση και στην τοπική κοινή γλώσσα των Μαστοροχωρίων της Κόνιτσας. | Το «*ράζω*» (β.λ.) έχει άλλη αρχή και σημασία.

άρατς μ᾽ άρατς : αποτρόπαια επίκληση προς τα καλά/κακά πνεύματα, δαιμόνια, Θεούς, κ.λπ. που φωνάζει από τη στέγη ο πρωτομάστορας ή ο κήρυκας στα «*μαντηλώματα*» (β.λ.). ► ετυμ. αρχ. Ελλ. «*αρά*» (= παράκληση, ικεσία, δέηση, ευχή - κατάρα, ανάθεμα - συμφορά, δυστύχημα - βλάβη, ζημία) και «*αρατός*» (= ευκταίος, παρακαλετός - αποτρόπαιος, απευκταίος - καταραμένος, κατάρατος) > φράση «*άρατες μη άρατες*» (= ευχές όχι συμφορές - ευτυχίες όχι δυστυχίες).

αρβανίτσες οι : καρύδια, κάρυα. ► ετυμ. αντί «*αρβαλανίτσες*» (= καρυοβάλανοι), εκ του Αλβ. arrë (= καρυδιά, Σλ. orah/oreh) + Ελλ. «*βάλανος*» > αριβάλανοι > υποκορ. αρβαλανίτσες/ αρβανίτσες, κατά σπάνια εμπλοκή αλλοεθνών λέξεων και απλολογική αποκοπή του **λα**. | Ομοιοτρόπως σχηματίστηκε το Λατ. juglans (= καρύδι, κάρυο) εκ του Jovis glans (= Διός βάλανος).

αρίδ(ι) το : μικρό σφυρί συνήθως μυτερό στο ένα άκρο, η κέστρα. ► ετυμ. αρχ. Ελλ. «*αίρα*» (= σφύρα, σφυρί) > αιρίδιον > αρίδι. | ομόσημο «*μικκάλ(η)ς/μιχάλ(η)ς*» (β.λ.). | Άλλο εργαλείο είναι η «*αρίς/αρίδα*» (= τρυπάνι).

αρκάτος ο : κτίστης ενταγμένος σε συνεργείο χωρίς να έχει φορτηγό ζώο | αντίθετο «*ντεσσέρ(η)ς*» (β.λ.). ► ετυμ. Λατ. arcus (= τόξο) > Βυζ. «*αρκάτος*» (= ψιλός οπλίτης, πεζοπόρος τοξότης στρατιώτης).

αρκούδα η : όποιος έχει ελεγκτική και τιμωρητική εξουσία στη δουλειά του κτίστη, π.χ. μηχανικός, κρατικός υπάλληλος, εκπρόσωπος **Α**ρχής, κ.λπ.. ► ετυμ. Ελλ. λέξη, με προφανή ταύτιση της άγριας αρκούδας με την αυθαιρετούσα εξουσία.

άρμενα τα : το σύνολο της σκευής του κτίστη, ήτοι ρούχα και εργαλεία. ► ετυμ. αρχ. Ελλ. τα «*άρμενα*» (= ιστία και σχοινιά πλοίου - χειρουργικά εργαλεία - σύνεργα, συσκευές, εργαλεία).

ασαβάνωτος-η-ο : άκρυπτος, ξεσκέπαστος. ► ετυμ. στερ. «*α*» + «*σαβανώνω*» (β.λ.).

ασπρούδ(ι) το : το γάλα. ► ετυμ. υποκορ. του Ελλ. «*άσπρος*», λόγω του λευκού χρώματος, κατά το αντίστοιχο τοπικό *γαλατένιος* (= ο πολύ άσπρος). | ● Πιθανώς και για τον ίδιο λόγο, στο κοντινό Βόιο οι κτίστες το λένε ***παρλιάγκο*** (= γάλα), στη σημασία *άσπρο*, κατά το ομόσημο «*γιάνος-2*» (β.λ.) και «*μπέλος*» (β.λ.), παρομοιάζοντάς το με το αρχαιόθεν πασίγνωστο για την λευκότητα μάρμαρο Πάρου, αρχ. Ελλ. «*παρία λίθος*», Λατ. parius lapis, δηλ. το παριανό μάρμαρο, οπότε θα έλεγαν «*παριανέικο/παριάνικο*» (= ό,τι έχει λευκή απόχρωση σαν την παρία λίθο, ό,τι είναι πολύ άσπρο) > παριάνκο > παργιάγκο/ παρλιάγκο (= γάλα), με τροπή, για λόγους ευφωνίας, του **ργ** σε **ρλ** και του **νκ** σε **γκ** .

ασπρούδω η : η ασβέστη. ► ετυμ. Ελλ. «*άσπρος*» < Ελληνστ. και Βυζ. «*άσπρος*» (= λευκός) < Λατ. asper (= τραχύς), λόγω αδρής υφής και λευκού χρώματος των νομισμάτων νέας κοπής. | ομόσημο «*μπλιόκω*»(β.λ.).

ατρόχευτος-η-ο : αυτός που δεν ήπιε κρασί, ο άοινος. ► ετυμ. στερ. «*α*» + «*τροχεύω*» (β.λ.).

αυρανίτσες οι : και με αναγρ. **αρβανίτσες** - χρυσό νόμισμα, χρυσή λίρα. ► ετυμ. αρχ. Ελλ. «*αύρον*» (= χρυσός, χρυσίον, Λατ. aurum) > αμάρτ. αυρανός (= χρυσούς, εκ χρυσού) > υποκορ. αυρανίτσα/αρβανίτσα (= χρυσό νόμισμα, Λατ. aureoli). | ομόσημο «*γκάλμπινη*» (β.λ.) και «*κιτρινάδα*» (β.λ.).

αφουράδιαστος-η-ο : **1)** άφτειαχτος. **2)** ο μη πλήρως φτειαγμένος, ο μη ολοκληρωμένος. ► ετυμ. στερ. «*α*» + «*φουραδιάζω*» (β.λ.).

αφόκιαστος-η-ο : άψητος, άβραστος, άκαυστος. ► ετυμ. στερ. «*α*» + «*φοκιάζω*» (β.λ.).

αχουζούρευτος-η-ο : άβρεχτος, αμούσκευτος. ► ετυμ. στερ. «*α*» +